

A
MODERN
MONGOLIAN-ENGLISH-JAPANESE
DICTIONARY

現代蒙英日辭典

D. Tömörtogoo 著
小 沢 重 男
蓮 晃 治 雄 編 訳

A
MODERN
MONGOLIAN-ENGLISH-JAPANESE
DICTIONARY

現代蒙英日辭典

D. Tömörtogoo 著
小 沢 重 男 編・訳
蓮 見 治 雄

開明書院

現代蒙英日辞典

A Modern Mongolian-English-Japanese Dictionary

1979年4月10日 印刷

1979年4月15日 発行

著 者 D.Tömörtogoo

編・訳者 小 沢 重 男

蓮 見 治 雄

発行人 田 中 孝 雄

発行所 株式会社開明書院◎

〒170 東京都豊島区巣鴨1-27-2

電話 03 (945) 3661

振替 東京9-80034

印刷所 (株)三信印刷工業

製本所 辻本製本所

S12/23 (蒙 6-2/5)

3587-0068-1108

現代蒙英日辞典

T000400

ӨМӨНӨХ ҮГ

Дороно дахины судалалын дотор монголын судалалын ээлтэх байр улам өсч, өрөнө, доронын олон оронд монголыг сонирхож, монголын судалалыг эрхэлсэн эрдэмтэдийн тоо байнга нэмэгдсээр байна.

Сүүлийн үед монголын түүх, соёлыг хятад, араб-перс зэрэг эртний сурвалж бичигээр барахгүй, монголчуудын өөрсдийнх нь бичиж тэмдэгэлсэн түүх шастир, ном зохиолуудад тулгуурлан судалах хандлага зонхилох болж байна. Ялангуяа орчин үеийн монголын нийгэм, эдийн засагийн хөгжлийг сонирхон судалгчдаас БНМАУ-д хэвлэгдэн гарсан ном хэвлэлийг уншиж ашиглах явдал улам нэмэгдэж байна. Энэ бүхэнд монгол-англи, монгол-герман, монгол-франц, монгол-япон зэрэг толь бичиг нэн чухал ач холбогдолтой билээ. Профессор Ф. Лессингийн удирдлагаар М. Халтод, Ж. Гомбожав, С. Кассаткин нарын хамтран зохиосон монгол-англи толь энэ талаар үлэмж чухал үүрэг гүйцэтгэсээр байна. Мөн Осака хотын Гадаад Хэлний Их Сургуулийн профессор Г. Абэмацүгийн зохиосон "Шинэ монгол-япон толь" японд өргөн хэрэглэгдсээр байна.

Монгол хэл сурч байгаа оюутан залуус болон БНМАУ-д хэвлэгдэн гардаг ном хэвлэлүүдийг уншиж ашигалдаг гадаадынханд өчүүхэн ч гэсэн тус нэмэр болоосой гэж энэхүү товч толийг өмхөтгөлөө. Уг товч толинд орчин цагийн монгол утгазохиолын хэлэнд өргөн хэрэглэгддэг үг хэллэгүүд болон нийгэм-улас төр, соёл, эдийн засагийн холбогдолтой тогтсон үг хэллэг, нэр томьёонуудыг аль болохоор оруулахыг хичээлээ.

Энэхүү товч толь бичигийн талаар үнэтэй чухал зөвөлгөө өгч, уламаар япон орчуулгыг эрхлэн хийсэн Токиогийн Гадаад Хэлний Их Сургуулийн монгол хэлний профессор Ш. Озавад талархалаа дэвшүүлэе.

1985.10.24

Толилуулж буй энэхүү толь бичигийн талаарх санал, зөвлөгөөгөө досрх хаягаар илгээнэ үү.

Б. Н. М. А. У.

Улаанбаатар хот. Төв шуудан. 384-р хайрцаг

Эмхэтгэгч. Д. Төмөртоогоо

1977 оны 10 дугаар сар. Токно хот.

FOREWORD

Mongology has improved its position in oriental studies. In many eastern and western countries, the number of scholars who are attracted by Mongolia and engaged in Mongology is constantly increasing.

Recently, there has been a growing tendency for Mongolian history and culture to be studied not only through historical documents of ancient China, Arab-Persia, and the like, but also through chronicles and religious works written by the Mongols themselves. In particular, publications issued in MPR have been increasingly utilized by scholars who are interested in the social and economical development of modern Mongolia. Considering this, Mongolian-English, Mongolian-German, Mongolian-French, Mongolian-Japanese, and other dictionaries are extremely important. In this sense, the Mongolian-English dictionary compiled by M. Haltod, J. Gombojab, and S. Kassatkin under the editorship of Professor F. Lessing plays a very important role. "Шинэ монгол-япон толь" compiled by Professor G. Abematsu of Osaka University of Foreign Studies is widely used in Japan.

I compiled this concise dictionary in hopes of offering some help to students of Mongolian as well as foreigners who utilize publications of MPR. I made every endeavour to include widely used modern Mongolian literary expressions and political, cultural, and economical terminology in this dictionary.

My thanks are due to Sh. Ozawa, professor of Mongolian at the Tokyo University of Foreign Studies, who gave valuable advice to this concise dictionary and undertook its Japanese translation.

Any advice or recommendations concerning this dictionary should be sent to the following address.

Box 384, Central Post Office,
Ulan-Bator, MPR.

Compiler. D. Tömörtogoo
October, 1977. Tokyo.

訳者の序

モンゴル民族の言語、歴史、民俗、宗教、慣習法など、広い意味での文化一般を研究対象とするモンゴル学、モンゴル研究は、世界的な拡がりをもつ学問領域の一つである。

わが国でも、モンゴル学の伝統は古く且つその水準も決して低いものではなかったが、第2次世界大戦後、あらゆる分野で欧米的文化にのみ強く斜傾しているわが国の現状では、モンゴル学は、特殊な学問分野と見做さねばならないであろう。

しかしながら、1972年2月、わが国とモンゴル人民共和国との間に正式の外交関係が樹立されてからは、それまで沈滞ムードに支配されていたこの学問領域に、再び新たな息吹きが吹き込まれ始めた感があり、特に最近では日・モ両国間における教師・留学生の交換などの文化交流も芽ばえ、若手の研究者の数も徐々にではあるが増加を見せ、モンゴル学復興のきざしが見えはじめつゝあることは喜ばしいことである。

最近のモンゴル学の傾向として見逃し得ない1つの事実は、モンゴル本国の学者のモンゴル語による研究業績が多く見られるようになったことである。これは、戦前から戦後にかけて、欧米及び日本の学者の手になるモンゴル研究が多きを数えた過去のモンゴル学の姿から、この学問が、いわば、あるべき姿への方向づけを歩みはじめたことを意味するものである。勿論、現在でもモンゴル研究の優れた業績は、欧米や日本の学界にその数の豊富なることはこれを否み得ないが、にも拘らず、今や、ウランバートルで公刊されるモンゴル語による研究成果は、現在のモンゴル学において無視できな

い種類のものになりつゝある。

この様な状況において、この度、D. Tömörtogoo 氏の手になる『現代蒙英日辞典』が出版されたことは誠に時宜を得た試みということが出来よう。

現代モンゴル語で書かれたモンゴル研究の論著は、現在少なからぬ数にのぼっているが、それらの資料を読みこなすには、それ相応の語学力と現代モンゴル語読解のための伴侶としての現代モンゴル語辞典が是非とも要望されるところである。

トモルトギー氏によって編まれた『モンゴル・英語辞典』は、その要望を満たすにふさわしい内容を持ち、現代モンゴル語の重要語彙は殆ど網羅され、その上、常用される熟語、慣用句類はこれ又、この種のコンサイス辞典としては最大限にとり入れられている。見出し語、9千2百余語の2倍にのぼる1万8千余にのぼる熟語類が収録されていることはこの事を示して余りあるところである。この辞典の出現によって、現代モンゴル語の読解に大きな利便がもたらされることは明らかであろう。

ちなみに、日本語訳について一言しておきたい。日本語訳は原著者の英訳を尊重し、それを無視することのない程度に、簡潔を旨として施したが、英訳によるよりも、日本語による適訳が施しうる場合には、必ずしも英訳にこだわることなく日本語訳を施した部分もあり、日本語訳というよりも、むしろ日本語版と呼んだ方が適切かも知れない。

尚、この日本語訳（日本語版）の作成については、東京外国語大学講師、蓮見治雄氏の多大の援助によるところが極めて大きく、氏の協力がなかりせば、この時期に、本書の出版は不可能であつたであらう。記して、こゝに心からなる感謝の念を表するものである。

又、それと共に、東京外語大モンゴル語研究室の学生諸君の協力も忘れ難い。

最後に、本辞典の刊行を快諾し、終始変らぬ御協力を賜った開明書院社長、田中孝雄氏、編集長、佐藤克彦氏に対し、深甚なる謝意を捧げるものである。

昭和54年1月25日

東京外国語大学教授 小 沢 重 男

ТОЛИЙГ АШИГЛАХ ТУХАЙ ЗАРИМ ТАЙЛБАР

1. Тус толийн доторх толгой үгийг цагаантолгойн дэс дараагаар байрлууллаа.
2. Ижил дуудлагатай үгсийг рим тоогоор ялгав. Жишээ нь:
НУМ I n. bow.
~ сум bow and arrow
~(н)ы хөвч bow-string.
НУМ II n. (tech.) spring, chassis-spring.
3. Нэг толгой үгийн доторх үгсийн утгын ялгааг араб тоогоор ялгав. Жишээ нь:
ЖИГҮҮР n. 1. wing, pinion.
2. side.
баруун ~ right side.
4. Нэг толгой үгийн доторх ойролцоо утгатай үгсийг таслалаар (,) хол утгатай үгсийг цэгтэй таслалаар (;) тус тус ялгав.
НЭЭЛТ n. opening, inauguration; discovery.
5. Үгийн эцэсийн тогтворгүй н-ийг (Н*), (эгшиг+Н*) -ээр тус тус тэмдэглэв. Жишээ нь:
МӨНГӨ(Н*), НАР(АН*) гэх мэт.
6. Үйл үгийг үндэсээр нь тасалж бичив. Жишээ нь:
БИЧ-, УНШ-, ЯВ- гэх мэт.
7. Жишээ үгийн доторх жийрэгэлсэн авиаг () хаалтан дотор бичив. Жишээ нь:
ЗӨВӨЛ- v. consult, advice, deliberate, recommend
~(ө)н хэлэлц- (all. w.) discuss.
ХАД n. rock, cliff, rockymountain.
~(н)ы ёроол foot of a rock.
8. ЖИЧ ТЭМДЭГЛЭХ НЬ:
Монгол хэлний үгийн бүтэц, тэдгээрийн бодит дуудлагыг аль болохоор зөв тусгахын тул БНМАУ-д одоогоор дагаж байгаа үсгийн дүрэмээс өөрөөр тэмдэглэсэн үг нилээд олон бий. Гэвч тэдгээр нь ойрын үед БНМАУ-д одоогийн дагаж байгаа

үсэгийн дүрэмд оруулах зарим өөрчилөлттэй үндсэндээ тохирно гэж бодож байна. Одоогийн бичлэгээс зөрөөтэй үгсийг тус толь бичигээс ашиглахад хялбар болгохын тул тусгай жагсаалтыг ард нь хавсаргав.

Монгол үсэгийн цагаантолгой

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее	Ёё
Жж	Зз	Ии	Йй	Кк	Лл	Мм
Нн	Оо	Өө	Пп	Рр	Сс	Тт
Уу	Үү	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш
Щщ	ь	ы	ь	Ээ	Юю	Яя

GUIDE TO THE USE OF THIS DICTIONARY

1. All the entries in this dictionary are in alphabetical order.
2. Homonyms are distinguished by Roman numerals.
3. Various meanings of an entry are distinguished by Arabic numerals. e. g.
ЖИГҮҮР n. 1. wing, pinion.
2. side.
баруун ~ right side.
4. Words close in meaning and words distant in meaning under an entry are distinguished by comma (,) and semicolon (;) respectively.
5. A word-final тортворгүй H is represented by (H*) or (vowel +H*). e. g.
МӨНГӨ (H*), НАР(AH*) etc.
6. A verb is represented by its stem. e. g.
БИЧ-, УНИЦ-, ЯВ- etc.
7. A buffer sound in an example word is given in parentheses (). e. g.
ЗӨВӨЛ- v. consult, advice, deliberate, recommend
~(ө)н хэлэлц- (all. w.) discuss:
ХАД n. rock, cliff, rocky mountain.
~(н)ы ёроол foot of a rock.
8. FURTHER NOTICE

There are many words which do not follow the orthographical rules now in use in MPR in order to represent Mongolian word structure and its real pronunciation as correctly as possible. But I think that the spellings of these words basically correspond to some alterations which would be made to the orthography in the near future. A list of unofficially spelled words is added at the end of the dictionary for the user's convenience.

Алигдасан толь бичигийн жагсаалт

1. Mongolian-English Dictionary compiled by Mattai Haltod, John Gombojab, Serge Kassatkin and Ferdinand D Lessing. University of California Press. Berkeley and Los Angeles. 1960.
2. А. Лувсандэндэв, Монгольско-русский словарь, Москва, 1957.
3. Я. Цэвэл, Монгол хэлний товч тайлбар толь, Улаанбаатар, 1966.
4. С. Нямсүрэн, Англи-монгол товч толь, Улаанбаатар, 19
5. Русско-английский словарь, под общим руководством проф. А.И. Смирницкого, Изд. девятое, Москва, 1971.
6. John G Hangin, A Concise English-Mongolian Dictionary, Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series vol. 89, 1970.
7. Chambers Twentieth Century Dictionary edited by A.M. Macdonald, Edinburg, 1974.
8. A.S. Hornby, E.V. Gatenby and H. Wakefield, The Advanced Learner's Dictionary of Current English. Second Edition, Oxford University Press, 1971.
9. A.S. Hornby, Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, Oxford University Press. 1974.

LIST OF ABBREVIATIONS

Abl.	ablative	гарахын тийнлалгал	奪格
Acc.	accusative	заахын тийнлалгал	对格
adj.	adjective	тодотгол	形容词
adv.	adverb	дайвар үг	副詞
all. w.	alliterating words	хоршоо үг	連語
anat.	anatomy	анатоми	解剖学
appr. num.	approximative numeral	тойм тоо	概数
ar.	archaic	хуучирсан үг	古語
arch.	architecture	уран барьлага	建築学
astr.	astronomy	одон ороны судалал	天文学
attr.	attributive	тодотгосон үг	限定的
aux. v.	auxiliary verb	дутмаг үйл үг	補助動詞
biol.	biology	биологи	生物学
bot.	botany	ургамалын судалал	植物学
chem.	chemistry	хими	化学
chin.	chinese	хятад	中国語
coll.	colloquial	аман ярианы хэл	口語
coll. num.	collective numeral	хам тоо	總数
conj.	conjunction	холбоос	接統詞
d.	direct object	шууд тусалдагхуун	直接目的語
D-L.	Dative-Locative	өгөх-оршихын тийнлалгал	与位格
d. pron.	demonstrative pronoun	заах төлөөний нэр	指示代名詞
ec.	economy	эдийн засаг	経済学
gen.	genitive	харьяалахын тийнлалгал	生格
geogr.	geography	газар зүй	地理学
hon.	honorific	хүндэтгэсэн үг	敬語
id.	idiom	өөрмөц хэллэг	慣用句
int.	interjection	аялга үг	感嘆詞
ling.	linguistics	хэл шинжлэл	言語学

math.	mathematics	тооны ухаан	数学
med.	medicine	анагаах ухаан	医学
mil.	military	цэрэг	軍隊
min.	mineralogy	эрдэс судлал	鉱物学
mus.	music	хөгжим	音楽
n.	noun	нэр үг	名詞
neg.	negative	үгүйсгэх үг	否定詞
num.	numeral	тооны нэр	数詞
p. pron.	personal pronoun	биеийн төлөөний нэр	人称代名詞
part.	particle	сул үг	不変化詞 (前置詞, 接續詞など)
phil.	philosophy	гүн ухаан	哲学
pl.	plural	олон тоо	複数
post.	postposition	дагавар үг	後置詞
pron.	pronoun	төлөөний нэр	代名詞
punc.	punctuation	цэг тэмдэг	句読点
rel.	religion	шашин	宗教
sem. p.	semantic pair	эсрэг утгатай хоршоо үг	意味論
sing.	singular	ганц тоо	単数
skr.	sanskrit	санскрит	サンスクリット語
sport.	sport	спорт	スポーツ
tech.	technical	техник	技術
tib.	tibetan	түвэд	チベット語
trans. m.	transferred meaning	шилжсэн утга	転意
v.	verb	үйл үг	動詞
zool.	zoology	амьтан судлал	動物学
r. m.	etc.	гэх мэт	〜等々

A

- ААВ** *n.* *father, dad, papa.* (名) 父, お父さん
овог *~ grandfather.* (名) 祖父
хадам *~ father-in-law.* 義父
ААГ I *n.* *strength (as of tea).* (名) (お茶の) 濃さ
~тай цай strong tea. 濃いお茶
ААГ II *n.* *superiority, strength.* (名) 元氣, 強さ
ААГАЛ- *v.* *have power over smb., over power, fight down.* (動) 圧迫・圧倒する
ААГИМ *adj.* *hot, extremely hot.* (形) 非常に暑い
~ халуун (all. w.) burning, extremely hot (of the sun). (連) 非常に暑い
ААГЛУУЛ- *v.* *stand/bear humiliation, suffer/sustain a defeat, be defeated.* (動) 耐える, 屈辱をしのぶ, 負ける
ААДАР *n.* *heavy shower, down-pour.* (名) 大降り (形) (気性などの) 烈しい
~ бороо (all. w.) [連] pouring rain. どしゃ降り
ААЖИМ *adj. and adv.* *slow/ly, unhurried/ly, sluggish/ly, step by step.* (形・副) ゆっくりした, ゆっくりと, 一步一步
~ уужим (all. w.) unhurriedly. [連] ゆっくりと
~даа gradually, by degrees. 徐々に, 次第に
ААЖИМС- *v.* *slow down, become slower, diminish.* (動) 次第にゆっくりになる, おそくなる
ААЖИМХАН *adv.* 1. *gradually, slowly, leisurely, deliberately.* (副) 1. ゆっくりと, 2. *later, later on.* 2. 後で, 後に
ААЖУУ *adj. and adv. (coll.)* *see ААЖИМ* (形・副) **ААЖИМ** を見よ
ААЖУУД- *v.* *be too slow/sluggish.* (動) 非常にゆっくりである
ААЖУУХАН *adj.* *see ААЖИМХАН* (形) **ААЖИМХАН** を見よ
ААЛЗ *n.* *(zool.) spider.* (名) [動] クモ
~(в)ы топ/шүүлэс cob-web. クモの巣
ААЛЬ *n.* *character, temper, nature.* (名) 性質, 気分, 気質
~гүй (neg. attr. and adv.) coquettish/ly. 男たらしの, ふしだらな
~гүй зан coquettishness. 男たらしの性質, ふしだら

- ～ гүй хүүхэн *coquettish/flirtatious girl*. 男たらしの女, ふしだらな女
 ААЛЫГҮЙД- *v. coquet (with), flirt (with), be affected.* (動) ふしだらに
 ふるまう
 ААР: ～ саар *adj. petty, trifling, futile.* (形) つまらぬ, 大したことのない
 ～ саар зүйл *odds and ends, trifle, small things.* つまらぬ事, 物
 ААРУУЛ *n. dried sour cheese made from milk left after distillation of*
milk liquor. (名) 乾酪
 ААРЦ *n. a kind of sour cheese made from milk.* (名) 酪, チーズの一種
 ААХИЛ- *v. choke, pant.* (動) あえぐ, ハーハーする
 ААШ *n. character, conduct, disposition, temperament, behaviour.* (名) 性
 質, 性格, 気性
 ～ зан (*all. w.*) = ～ араншин (*all. w.*) *character, disposition.* [連]
 性質, 気性
 дөлгөөн ～ *gentle disposition.* 温和な性格
 сайхан ～ *kind/pleasant disposition, good nature.* 良い性格, よい人柄
 ээрууд ～ *caprice, freak, fancy.* ひねくれた性格, つむじ曲り; 気まぐれ,
 移り気
 муухай ～ *bad behaviour.* 悪い性質
 олон ～ *whimsicality, whim.* むら気, 気が多い
 ширүүн ～ *strong-willed character.* きつい性格, 烈しい気性
 ААШИЛ-*v. behave, conduct, comport.* (動) 性格をあらわにする, ふるまう
 сайхан ～ *act in a pleasant manner, be friendly.* 友好的にふるまう
 муухай ～ *display a bad temper.* あらあらしくふるまう
 АВ- *v. 1. take, receive; harvest.* (動) 1. 取る, 受ける; 収穫する
 ～ч ир- *bring.* 持って来る
 ～ч яв- *take away.* 持って行く
 ажилд ～ *take on work.* (仕事に) 雇う
 амьсгаа ～ *breathe, take a breath.* 呼吸する
 арга хэмжээ ～ *take measure/action.* 方策を講じる
 гартаа ～ *take in one's hand.* 手に取る
 жишээ ～ *take as an example.* 例に取る
 зураг ～ *take a photograph (of).* 写真を取る
 өшөө ～ *avenge, revenge, take revenge.* 仇をうつ
 санаа ～ *conceive an idea.* 考えつく
 санал ～ *get someone's opinion.* 意見を取り上げる
 татвар ～ *take a tax.* 税を取る